

EYGA MÁLIÐ

Annika Sølvará

stjóri fyri Granskingarráðið

Ábyrgd og álit valdast

Í einum lítlum samfelag sum tí føroyska eiga fakligu krøvini til almenna fyrisiting at vera størri og strang-ari enn í størri samfeløgum. Hetta sigur Løgtings Um-boðsmaður í aktuelliari grein. Orsøkin er, at tann skaði, sum ein lítil og fáment fyrisiting kann gera í einum lítlum samfelag, kann vera munandi meira víðfevndur, enn í einum størri samfelag, har valdsbýtið er breiðari og har tað eru fleiri fólk tøk at varða av almennu fyrisitingini.

Hon sigur, at tað tí er av ovurstórum týðningi fyri rættartrygdina og rættarkensluna hjá fólki,at almennir myndugleikar eru tilvitaðir um støðuna og gera sítt ítasta til at halda fyrsitingarligar reglur, so álitid hjá borgarunum á myndugleikarnar ikki verður undir-grivið.

Eg haldi, at tað avgjørt gongur rætta vegin á hesum økinum í Føroyum. Bæði myndugleikar sjálvir og borgarar seta alsamt størri krøv til fyrisitingina um at skipa mannagongdir og lýsa við teimum, at skjal-prógva sínar avgerðir og yvirhøvur at hava nógv størri gjøgnumskygni. Kærumøguleikar verða ásettir og rímliga dúgliga brúktir. Ein kæra verður ikki longur sædd sum eitt fornermilisi móti fyrisitingini, men sum ein rættur hjá borgarunum og ein góður máti at royna, um skipanirnar virka.

Vit hava seinnu árinis eisini sæð, at tað er vorið alt meira vanligt, at stjórar og leiðarar á ymsum stigum verða koyrdir til hús, tá arbeiðsgevarin ikki heldur, at viðkomandi røkir sína uppgávu nøktandi. Hetta var næstan óhoyrt fyri 15 árum síðani.

Hetta er í finasta lagi, so leingi tey, sum senda stjórar-nar til hús, eisini kunnu og vilja standa til svars fyri hesi avgerðini. Er onkur uppsagdur av órøttum, hava vit møguleika at fáa rættin at taka støðu til tann spurningin.

Vit koma út í eina nakað truplari grásonu, tá tað snýr seg um at sekkja stjórar, tí arbeiðsgevarin ikki longri hevur álit á viðkomandi. Tað er munin truplari at skilmarka, nær álitid er so skalað, at ikki kann haldast fram. Figgjarliga plástrið á sárið, gylta lógvatakið – sum tó sjáldan er serliga gylt í Føroyum, er eitt slag av skaðabót, sum verður góðtikið sum ein uppgerð av endaða samstarvinum.

Politisku leiðararnir eru teir, sum í øllum førum sjónligast hava mist álit á stjórar seinastuni tíðina og hava gjørt avtalu við fleiri um at fara til hús uttan størri hóvasták. Hóast spurnartekin eru sett við onkra av hesum avtalum, so týkjast partarnir samdir um, at hetta eru spælireglurnar og so endar tann søgan.

Ein skuldi trúð, at somu ella strangari krøv um álit vóru sett politisku leiðarunum. Vanligt er, at jú longri upp í skipanina tú kemur, jú minni slingur í valsinum skal til, áðrenn krakkurin fer at ridla. Og summa staðni sær tað út til, at politiska skipanin er tilvitað um, at tað er ikki heppið fyri skipanina, um ov nógv spurnartekin verða sett við embætisførsluna. Í Danmark eru fleiri ráðharrar farnir frá síðsta árið av ymsum orsøkum, onkur tí ivi hevur verið sáddur um teirra embætis-førslu, uttan at tað eru almenn skjalprógv fyri hesum.

Í Føroyum skal tað hinvegin væl meira til, áðrenn politiskir leiðarar noyðast at pakka saman orsakað av iva og misáliti. Løgtingið, sum vegna veljaran er evsti arbeiðsgevarin, er langt frá so erkvisið við løgmann og landsstýrisfólk, sum teir eru við stjórararnar undir sær. Og fer eitt landsstýrisfólk frá, so er tað ofta treyðugt - og eitt trivaligt gylt lógvatak er ikki nóg mikið til, at hetta hendir í tí stilla.

KJAK

Viðmerkingar og lesarabrøv til Sosialin skulu sendast til teldupostadressuna: *post@sosialurin.fo*

Forskúlar ella ikki?

Jóna Mariusardóttir Mortensen

Løgtingskvinna fyri

Sambandsflokkin

Nú tosað verður, fyri og ímóti, um tað er gott, at børn byrja í skúla sum seks ára gomul, havi eg gjørt mær nakrar tankar.

Vit siggja eitt lesarabræv fyri og annað eftir, á tí einu síðuni um, hvussu umráðandi tað er at fáa børnini í forskúla, fáa tey at búnast skjótari, so tey kunnu gerast klár til vaksna lívið og við tí sum har

til hoyrir. Tosað verður um kanningar og mátingar, sum skulu tryggja, at børnini læra skjótari og betri. Á hini síðuni verður skrivað um, hvussu umráðandi tað er, at børnini fáa loyvið at verða børn og ikki verða skumpað inn í vaksnu verðina óneyðuga skjótt.

Tað, sum undrar meg er, at tað skal verða eitt antin ella. Kundi tað ikki heldur verið um barnið er búgvið til tað eina ella tað annað?

Hvi kunnu bæði tilboðini ikki verða har? Børn eru so sera ymisk.

Sjálv havi eg havt trý børn, tveir dreingir, sum báðir høvdu havt betri av at fari í skúla sum 8 ára gamlir enn sum 7 ár. Tann yngsta, ein genta, keddi seg í barna-garðinum sum 6 ára gomul og elskaði avbjóðingar - hon vildi avgjørt í skúla sum 6 ára gomul.

Hvi ikki geva pláss fyri, at vit menniskju eru ymisk? Hvi skulu øll koyrast í ein kassa, tá øll ikki eru líka? Nær fara

vit at vakna og hugsa um tað einstaka menniskja ístaðin fyri í at hugsa um ein bólk, har øll skulu hava sama til-boð?

Kenni fleiri foreldur, sum stúra fyri, tá barn teirra skal í skúla, tí barnið er eitt sindur buldrasligt ella óróligt. Í dag virkar tað uppá meg sum um, at øll skulu helst verða líka, eru tey ikki tað, ja so má kannast og vita um ein diag-nosa kann setast á barnið. Frá náttúrunar hond eru øll ikki líka, tað sum riggar gott til eitt barn, nýtist ikki at verða uppskriftin til øll børn. Nógv børn, kanska serliga dreingir høvdu kanska havt gott av at verði í barnagarð eitt hálv ár meira enn vanligt er í dag.

Um fólkaskúlin skal verða fyri øll, ja so má man taka hædd fyri, at øll ikki eru eins.

Hetta vóru bara nakrir tankar, men kanska áttu vit at hugsa meira breitt, har næmingurin verður settur í fokus, har tað verður sett inn við tí hjálp, sum krevst, tá

ein varnast, at næmingurin ikki megnar at fylgja við. Eg veit væl, at nógvir batar eru gjørdir. Men tað høga talið av næmingum, sum søktu um upptøku í 9. fl. á skúlanum við Áir tosa fyri seg. Tað eru ov nógv, ið detta niðurímillum. Har søktu 78 næmingar um upptøku og bara 19 sluppu inn, svarandi til umleið 24%.

Sjálvandi eru børn, ið hava gingið í forskúla betur fyri, tá tey koma í 1. flokk. Betur fyri í tann mun, at tey hava verið í einum skúlaumhvørvi í eitt ár og tað hava børn, sum ikki hava gingið í forskúla ikki verið.

Spurningurin er bara, er tað betur fyri barnið, at tað er soleiðis? Ivaleyst er tað betur fyri onkran og ikki fyri ein annan. Tað er har vit sum vaksin eiga at duga at taka dagar ímillum og ikki kroysta ein leist yvir høvdið á øllum børnum, óansæð um tey eru búgvín til tað ella ikki.

Hvussu liberalt verður privata havrannsóknarskipið?

Poul Michelsen

Framsókn

Fyri okkum í Framsókn ljóða ætlanirnar um at reka eitt havrannsóknar-skip á privatum grundar-lagi spennandi. Tað er sum kunnugt eitt av høvuðsmál-um okkara at fáa hóskaði almennar uppgávur liberali-seraðar ella beinleiðis ein-skiltar. Vit fara tí at viðgera ætlanirnar hjá landsstýris-manninum við stórum áhuga.

Eitt, sum vit serliga fara at kannar eftir, er um ætlanin veruliga er liberal í orðsins rætta og jaliga týðningi – tað

vil siga, um tað av álvara tænist føroyska samfelagnum og føroyingum, at vit fáa eitt privat havrannsóknarskip heldur enn eitt alment. Fyri ein frælslyntan flokk sum Framsókn hevur tað alt at siga, at privatar tænarast eru minst líka góðar ella betri fyri føroyingar, enn um teir vórðu ríknar av tí almenna, og at tær gerast bíligari heldur enn dýrari fyri samfelagið.

Fyri okkum er tað sjálvt endamálið við liberalisering ella einskiljing. Í andstøðuni vita vit ikki enn, um hetta verður so í málinum um havrann-sóknarskipið. Vit fáa at kalla einki at vita frá samgonguni, annað enn tað, sum vit frætta í fjølmiðlunum. Tað sindrið, vit vita, er at landsstýrismaðurin í miðl-unum hevur upplýst, at tað verður neyðugt at lata privat byggja skipið, tí at tað ikki er pláss fyri tí innan almenna íløgukarmin. Ætlanin er so, at tað almenna skal binda seg

til at leiga skipið í 20 ár, tó við einum rætti til at keypa tað ávegis, ella tá leigusáttmálin gongur út.

Júmen, var hetta ikki júst sama grundgevingin hjá samgonguni fyri at lata privat gera og reka ein Eystur-oyartunnil, sum hevði komið at kostað brúkarunum og tí føroyska samfelagnum fleiri hundrað milliónir krónur í meirkostnaði? Tann ætlanin stóð í beinleiðis andsøgn við sjálva ta liberalu hugsjónina. At liberalisera merkir ikki at flyta ágóðar hjá tí al-menna og borgarunum yvir til nøkur fá privat. Tað merkir at lata privat reka eina tænastru, sum gevur tí almenna og borgarunum fleiri ágóðar viðvíkjandi góðsku og kostnaði, enn um tað almenna rak hana.

Í teirri sonevndu CIP-ætlanini vantaðu bæði vit og skil – og liberal var hon ikki, sjálvt um hon skuldi eitast at vera privat. Fyri at fáa tað málið aftur á beint,

skutu vit í Framsókn upp at byggja Eysturoyartunnilin eftir einum almennum parta-felagsleisti. Á sama hátt fara vit – tá vit einaferð sleppa at siggja lógaruppskotið – at tryggja okkum og øll-um føroyingum, at tað privata ikki fer at byggja eitt havrannsóknarskip, bara tí at tað ikki rúmast innan teir ásettu almennu íløgukarmarnar. Treytin má vera, at ætlanin at byggja og reka skipið á privatum grundarlagi má vera minst líka bílig og dygdargóð fyri almenningin, sum um tað almenna sjálvt bygdí tað.

Vit mugu eisini tryggja okkum, at Havstovan fær tann ræðisrættin yvir skip-inum, sum hon hevur tørv á fyri at kunna útinna sínar uppgávur. Arbeiðið hjá Hav-stovan er sjálvur lykilin til at tryggja føroyingum okk-ara rættindi til tað stóra náttúrutilfeingið, sum er ein av grundsúlunum undir okkara samfelag og framtíð.